

Förvaltningen av skyddad natur (RiR 2024:11)

Riksrevisor: Helena Lindberg

Projektledare: Lena Lakso

Varför har vi granskat förvaltningen av skyddad natur?

- Skyddade områden ska skötas så att natur- och kulturmiljövärdena bibehålls eller ökar och så att områdena i stor utsträckning görs tillgängliga för besökare. Områdena ska skötas med en hög ambitionsnivå. (Prop. 2008/09:214; bet. 2009/10:MJU9; rskr. 2009/10:28).
- Förvaltningen av skyddad natur finansieras genom anslag 1:3 Åtgärder för värdefull natur. Totalt anslag 1,13 miljarder kronor (2023), varav drygt 513 miljoner kronor till länsstyrelsernas arbete med förvaltning av skyddad natur.
- Behovet av förvaltning ökar i takt med att arealen skyddad natur ökar, liksom av ett ökat besöksstryck. Risk för målkonflikter mellan naturvärden och friluftsliv.
- Anslag 1:3 har varierat över tid vilket kan påverka effektiviteten i förvaltningen. Naturvårdsverket har under lång tid signalerat att förvaltningen är underfinansierad.

Vad har vi granskat?

- Är statens insatser för förvaltningen av skyddad natur effektiva?
 1. Har länsstyrelserna förvaltat skyddad natur på ett effektivt sätt?
 2. Har Naturvårdsverket möjliggjort en effektiv förvaltning av skyddad natur?
 3. Har regeringen styrt förvaltningen av skyddad natur på ett effektivt sätt?
- Fokus på nationalparker och statliga naturreservat

RiR 2024:11

Förvaltningen av
skyddad natur

Hur gjorde vi?

- Bedömningsgrunder: Beslutade mål, relevanta lagar och förordningar, Naturvårdsverkets och länsstyrelsernas instruktioner och regleringsbrev.
- Metod för empiriinsamling och analys:
 - Länsstyrelserna:
 - Djupintervjuer med fyra länsstyrelser på fem olika teman (totalt 20 intervjuer)
 - Enkät som besvarats av samtliga 21 länsstyrelser
 - Uppgifter om skötselplaner och överlåten förvaltning (Naturvårdsregistret)
 - Naturvårdsverket:
 - Intervjuer, skriftliga frågor och dokumentstudier
 - Regeringskansliet:
 - Skriftliga frågor och dokumentstudier (regleringsbrev, instruktioner)

Vad kom vi fram till?

- Förvaltningen av skyddad natur är eftersatt och fungerar inte effektivt. Målen med förvaltningen nås inte, och utvecklingen följs inte upp.
- Det finns brister inom alla delar av styrkedjan. Vi bedömer att bristerna inte kan avhjälpas helt inom ramen för befintliga resurser.
- Risk för att de värden som har skyddats inte kan bibehållas eller utvecklas, och i värsta fall går förlorade. Det gäller både natur- och friluftslivsvärden.

Viktiga iakttagelser

Länsstyrelserna

- Hårda prioriteringar inom verksamheten nödvändiga. Svårt att arbeta långsiktigt.
- Begränsade resurser ökar risken för målkonflikter.
- Inaktuella skötselplaner är ett hinder för effektiv förvaltning.
- Svårt för länsstyrelserna att överblicka åtgärdsbehoven. Bra IT-stöd för verksamhetsplanering och uppföljning saknas.
- Länsstyrelserna behöver mer verksamhetsnära stöd från Naturvårdsverket.

Viktiga iakttagelser

Naturvårdsverket

- Stödet till länsstyrelserna har brister.
- Inaktuella skötselplaner för nationalparkerna är ett hinder för effektiv förvaltning

Regeringen

- Målen för förvaltningen nås inte.
- Målen kan inte nås med avsatta medel.
- Uppföljningen är begränsad och visar inte måluppfyllelse.

Rekommendationer till myndigheterna

Länsstyrelserna

- Se till att skötselplanerna för alla statliga naturreservat hålls aktuella.
- Tillämpa principer för prioritering av åtgärder så att resurser används till de mest prioriterade förvaltningsåtgärderna.

Naturvårdsverket (urval)

- Se till att vägledningarna som länsstyrelserna behöver för sitt uppdrag att förvalta skyddade områden motsvarar deras behov.
- Uppdatera vägledningen om hur skötselplaner ska utformas, så att skötselplaner kan bli mer ändamålsenliga och hållas aktuella under längre tid än nu.
- Se till att skötselplanerna för alla nationalparker hålls aktuella.

Rekommendationer till regeringen

- Se till att uppföljningen av förvaltningen av de skyddade områdena utvecklas så att den kan användas för att följa upp måluppfyllelsen, identifiera skötselbehov och utgöra underlag för den finansiella styrningen.
- Se över om den finansiella styrningen möjliggör för Naturvårdsverket och länsstyrelserna att förvalta de skyddade områdena med den höga ambitionsnivå som riksdagen beslutat om.

Tack för er uppmärksamhet!

Se rapporten för fullständiga resultat och rekommendationer:

<https://www.riksrevisionen.se/rapporter/granskningsrapporter/2024/forvaltningen-av-skyddad-natur.html>

RiR 2024:11

Förvaltningen av skyddad natur

